

KÉRELEM - épület helyi védettség alá helyezéséről

Védendő érték leírása (dokumentálás; Irodalom, fotók)

Csoóri Sándor a Nemzet Művésze címmel kitüntetett, kétszeres Kossuth-díjas és kétszeres József Attila-díjas költő, esszéíró, prózaíró, politikus. Életműve több szakterületen hozott gyökeres újítást, költészete egyetemes értékeket képvisel. Csoóri Sándor szülőháza épp ezért a nemzeti közös kulturális kincs részét képezi. Különösen úgy, hogy a szerző életműve mélyen és szorosan kötődik szülőföldjének gazdag folklór és művelődéstörténeti hagyományaihoz.

Maga Zámoly, és annak népi építészeti öröksége éppen annak az átmeneti vidéknek az építészetét öröklötheti meg, mely teljesen hiányzik a néprajz tudományterületéről. A Zámolyi-medence egy olyan átmeneti vidék, mely egyben összekötő szerepet tölt be a Velencei-tó és a Sárret, illetve a Mezőföld és Sárret között. Mondhatjuk hármashatár. Egyben olyan építészeti kultúra hordozója, mely legalább a honfoglalás kora óta jellemzője a vidéknek, mégpedig a földépitészetnek. Ennek egészen évezredek hagyományai vannak a Kárpát-medencében, főleg azokon a tájegységeken, ahol a gazdasági viszonyok a XX. században sem engedték meg a népességnek a „nemesebb” anyagok, mint a téglák (tömbbe formált kiegészített agyag), vagy a kő (földrajzi viszonyai miatt is) használatát. Így a földépitészt legkifinomultabb anyagát, a vályogtégla (föld, víz, szalmatörök egy tömbbe/formába öntött, napon szárított földtégla) használták falazatok építésére.

A háznak a területet jellemző történeti előzményei vannak. Az eredeti építési idejét pontosan nem ismerjük. Azonban valószínűsíthető az előzőekben leírt építkezési hagyomány megléte. Tudjuk, hogy a második világháború alatt, 1944 karácsonya és 1945 márciusa között itt zajló harcok folytán a település tizenhét-szer cserélt „gazdát”. Ez a folyamat a települést szinte a földre tette egyenlővé. Ennek vált áldozatává Csoóri Sándor szülőháza is. Ezt a házat, kis módosításokkal, de a helyi, fentebb részletezett építkezési hagyományok szerint, maga Csoóri Sándor, a két keze munkájával építtette újra a mai formájára, mely jelenleg is látható. Külön érték, hogy két olyan részlet is megmaradt, amely a XIX. század második feléből származik. A hátsó szoba ablakkerete, illetve a gazdasági épület bejáratának 1858-as CSJ bevétele.

Tudjuk, hogy Csoóri Sándor életében Zámoly, Esztergom és Üröm is meghatározó jelentőséggel bírt. A Fejér vármegyeri Zámolyon született 1930. február 3-án, Esztergom 1982-től vidéki lakhelye, Üröm pedig otthona volt 2016-ig, haláláig.

Csoóri Sándor zámolyi szülőháza kiemelkedő érték, ezért javasoljuk a helyi értékvédelemre. Kézzel fogható és mérhető eredményt hoz ez a település számára, amelyhez szellemföldrajzi

jelentőség is társul. A helyi és környékbeli közösség számára helyi védettség ténye egy újabb összekovácsoló, identitásformáló erőt jelent. Időszelű, hogy jelentőségéhez méltó módon kerüljön felújításra, majd bemutatásra. Különösen úgy, hogy az ország első olyan emlékháza lesz, amely Csoóri Sándorhoz kötődik. Zámoly felkerül a magyar irodalmi emlékházak térképére. Ez növeli a település turisztikai vonzerejét. Csoóri Sándor és Zámoly kapcsolatát, a szerző szövegeit és az emlékház kiállítását egy átfogó múzeumpedagógiai hasznosítási terv keretén belül érdemes kidolgozni, majd így szerepeltetni a helyi és környékbeli oktatási stratégiában, amelyre szintén hatással lesz a szülőház kiemelt, helyi értékvédelmet élvező épülete, kiállítása, üzenete.

Van mire építeni, hiszen dr. Balogh Júlia Csoóri Sándor szellemi hagyatékát példaértékűen gondozza és adja ki évek óta. Az épület felújítása során érdemes figyelembe venni a leendő kiállítás tervét, amelyre jó esély van, hiszen egy külön projekt épült minderre a Magyar Kultúra Alapítvány szervezésében.

Zámoly település az elmúlt években kiemelt figyelmet fordít Csoóri Sándor emlékének ápolására. 1996-ban díszpolgári címmel tüntették ki Csoóri Sándort, 2020-ban művelődési házat neveztek el a nagy költőről, a szülőház falára pedig tiszteletbeli emléktáblát helyeztek el. Az önkormányzat megvásárolta az ingatlant, és 2025 februárjában pedig, az író 95. születésnapján, ünnepélyes bejelentés történt a ház megújulásáról. A település nagyon jó kapcsolatot ápol dr. Balogh Júlia Asszonnyal, aki ünnepeiken jelen van, eseményeiket támogatja. Zámoly nagy tisztelettel ápolja, magáénak érzi a nagy előd emlékét.

A ház korabeli állapotát jól illusztráló dokumentumok csak kis számban állnak rendelkezésünkre, azonban a költő életművét bemutató kiállításra, valamint a költő születése helyének és gyermekkorának családi relikviái bemutatására, és Zámolynak ebben az időben létező népi emlékeinek az épületben korhű bemutatására, kutatásaink nyomán Csoóri Sándor szülőháza a legalkalmasabb, hiszen a kiállításra szánt dokumentumok és a ház is rendelkezésre állnak.

Az Önkormányzat tulajdonában lévő XIX. századi térképen a 603-as számmal jelölték a Csoóri család házát, a II. világháborús légi térképen pedig sajnos a házat nem, legfeljebb csak a szétbombázott telekhelyet láthatjuk.

A régi fényképfelvételeken Csoóri Sándor születé láthatjuk, háttérben a ház is feltűnik.

Irodalom

Demeter Zsófia – Fülöp Gyula – Lukács László – Siklósi Gyula: *Zámoly története és néprajza*, Zámoly (é.n.)

Csoóri Sándor: *Ünnep a hegyen*, szerk.: Kállz Sajtos József, Vörösmarty Társaság, Székesfehérvár, 2005.

Csoóri Sándor életműsorozata, szerkesztette Balogh Júlia és Pálffy G. István
Szokolczay Lajos: *Nekünk ilyen sors adatott* (Beszélgetés Csoóri Sándorral) = Magyar Napló, 2005. 4. sz. 39–60.

Görömbei András: *Csoóri Sándor*, Bp., 2010.

Pálffy G. István: *Igy lássa Csoóri Sándort - aki látni akarja*. Bp., 2016, Noran Libro, 317 p.

Kapaszkodás a megmaradásért: In memoriam Csoóri Sándor. (Szerk.: Gróh Gáspár–Márkus Béla.) Budapest. 2019. Nap Kiadó, 412 p. (In memoriam.)

Csoóri Sándor. (Összeállítás Csoóri Sándor születésének 90. évfordulója alkalmából.)
Irodalmi Magazin, 2020/III. 124 p.

2025. július 7.

Összeállította:
G. Tóth Franciska
irodalmi muzeológus és

Tóth János
néprajzkutató muzeológus